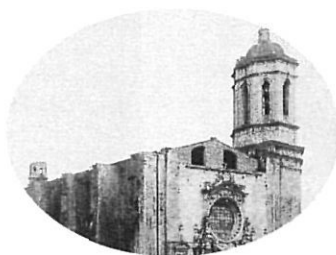


# El capítol de la catedral de Girona i la Guerra Civil



Josep Clara

L'any 1936, el capítol de la catedral de Girona estava compost de setze canonges, deu dels quals eren originaris del mateix bisbat, tres procedien d'altres diòcesis catalanes i els tres restants eren de fora de Catalunya.

L'edat mitjana d'aquest grup selecte i privilegiat de capellans superava els 58 anys. Hi predominaven els qui en tenien entre 52 i 60, i les edats extremes se situaven als 73 i 42 anys. El conjunt, doncs, era força envellit, la qual cosa s'ha de valorar en vistes a la mentalitat.

Agafat en conjunt, el capítol no constituïa un grup dinàmic dins el clergat gironí. Els criteris catastrofistes i un abús de majoria ja havien estat subratllats pels components més oberts. Les actes capitulars del temps republicà revelen també que, acostumats a la confessionalitat tradicional de l'Estat, els canonges mostraven llur preocupació per la política religiosa del nou règim, sobretot per les qüestions econòmiques, i que la por els duïa al replegament(1).

## Trajectòries individuals

L'Església catòlica va ser una de les primeres i grans víctimes del procés revolucionari que s'enregistrà, a Catalunya, després del fracàs de l'alçament militar del juliol de 1936. Hom executà el sacerdot o el religiós pel sol fet de ser-ho, per la confusió entre Església catòlica i classes dominants, per l'odi secular envers una institució que es mostrava allunyada del poble.

Quina fou la sort de cada un dels components del capítol de la Catedral de Girona? En aquest treball intentarem de resseguir les vicissituds individuals de cada canonge i, al final, emmarcarem la conclusió deduïda en el context general de la diòcesi(2).

## Antonio Naranjo Luque

(Fernán Núñez 1863 - Girona 1943).

Degà des del 1913. Va sofrir el primer registre i una confiscació de béns el 26 de juliol de 1936. Posteriorment va rebre la visita de gent armada que l'interrogà. El 24 de setembre de 1936 fou pres i conduït al preventori judicial. El 14 de novembre del mateix any el traslladaren a l'asil de vells de les Germanetes dels Pobres, on romangué fins al febrer de 1939.

Relacionat amb la confiscació dels seus béns, hem trobat un comunicat del comissari delegat de la Generalitat a Girona, Martí Jordi i Frigola, el qual –amb data 8 de setembre de 1937, deia a l'alcalde de Girona: «Havent estat presentada en aquesta Comissaria Delegada de la Generalitat una instància d'Antoni Naranjo Luque, veí d'aquesta ciutat, resident actualment a l'Asil de Vells instal·lat a la carretera de Barcelona, conegut amb el nom de "Germanetes dels Pobres", sol·licitant el retorn d'uns títols de l'Estat que, procedents de la Comissió de Registres i Incautacions, el Comitè Executiu Antifeixista diposità en aquesta comissaria, us prego volgueu informar respecte els antecedents i conducta de l'esmentat ciutadà, per tal de poder resoldre en justícia». A aquesta comunicació va respondre així l'alcalde de Girona: «... plau-me informar-vos que Antoni Naranjo Luque està actualment a l'Asil de Vells situat a la Carretera de Barcelona, i abans tenia el seu domicili al carrer de la Força, número 25, havent observat bona conducta durant el temps de la seva residència en aquesta ciutat»(3).

## Antoni Vilaplana i Forcada

(Sentfores 1894 - Centelles 1944).

Arxiprest des del 1927. Al principi del procés



*Josep Morera i Sabater.*



*Pere Iglésias i Guàrdia.*



*Josep M. Carbó i Cuscó.*

revolucionari s'amagà en una casa amiga. Després de ser escorcollat el seu pis del carrer de l'Argenteria, marxà a Barcelona. Més endavant fixà la residència a Roma, on treballà al costat del cardenal Pizzardo, ocupat en el secretariat internacional d'Acció Catòlica. Gran amic i col·laborador del cardenal Vidal i Barraquer, aquest havia proposat de destinar-lo a Perpinyà per tal d'orientar els capellans i fidels de Catalunya i coordinar la pastoral que es podia desenvolupar-hi quan el govern de la República intentà de normalitzar les relacions amb l'Església. El 1939 Vidal i Barraquer volia que la Santa Seu el nomenés bisbe auxiliar del cardenal exiliat(4). Però cap de les dues propostes no pogué ser una realitat.

### **Pere Iglésias i Guàrdia**

(Verges 1864 - Girona 1952).

Ardiaca des del 1924. Vivia a l'edifici del seminari perquè n'era també el rector.

El 21 de juliol de 1936 va presentar-se a la Comissaria Delegada de la Generalitat, situada al davant del mateix seminari, per tal com corrien rumors d'un possible incendi de l'establiment. Li digueren que no podien respondre de l'ordre públic i que, si de cas, ja l'avisarien.

L'endemà va rebre l'ordre de desallotjar la residència per tal de convertir-la en preventori. Aleshores s'instal·là en una casa particular fins que el 8 d'octubre de 1936 va ser admès a l'asil de les Germanetes dels Pobres. Des del gener de 1938 es va moure amb llibertat per la ciutat.

### **Josep Tarrés i Rosell**

(Arenys de Munt 1876 - Girona 1948).

Xantre des del 1924. La seva casa fou regirada pels milicians el 7 de setembre de 1936. Se n'endugueren

diners, valors i objectes diversos. Detingut el 30 d'octubre de 1936, fou reclòs al preventori. El 14 de novembre següent en sortí i va ser destinat a l'asil de vells.

### **Josep Bargañà i Boxa**

(Girona 1877-1941).

Mestrescola des del 1931. Els fets del 19 de juliol el sorprengueren a Sant Hilari Sacalm, des d'on es dirigí cap a Barcelona. Fou pres el 20 de març de 1937 i conduït a la presó Model, on romangué fins al 30 de juliol del mateix any. El 13 de setembre de 1938 es traslladà a França i a Bèlgica, i va estar-s'hi fins al 1939.

### **Josep Morera i Sabater**

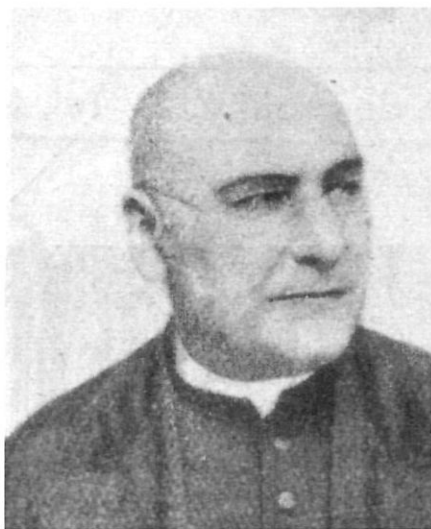
(Calonge 1887 - Girona 1971).

Doctoral des del 1915. El 7 de novembre de 1936 fou pres i tancat al preventori. Al principi li donaren feina en una brigada d'obres, però ben aviat –el 23 del mateix mes–, per la intervenció d'un funcionari de la presó, se li encarregà la catalogació de l'arxiu de la Diputació, tasca en la qual col·laboraren d'altres capellans presos com mossèn Tomàs Noguer(5). El 22 de juny de 1937 va ingressar a l'hospital per causa d'una afecció de la pell. Un mes després quedà en llibertat i col·laborà en l'activitat religiosa del culte privat.

### **Calixte Mas i Casterad**

(Berbegal 1876 - Girona 1941).

Canonge des del 1919. No residia al bisbat, ja que des de feia anys, per motius de salut, estava dispensat de viure-hi. Va sofrir alguna visita dels revolucionaris. El 1937 anà a viure a Barcelona i facilità el pas a França de diverses religioses. Hi fou detingut i deixat en llibertat poc després.



Domènec Campmol i Freixanet.



Antoni Vilaplana i Forcada.



Esteve Canadell i Quintana.

### **Andreu Compta i Masmitjà**

(Mata 1870 - Girona 1940).

Penitenciari des del 1921. Va viure amagat a les Planes d'Hostoles fins al 10 de juliol de 1937, en què fou detingut juntament amb sis seglars. Conduït al preventori de Girona, hi romangué fins al dia 11 d'octubre del mateix any, que sortí en llibertat provisional. Poc després fou jutjat i absolt. Es traslladà a la casa de la seva família, a Mata, i treballà en el restabliment del culte privat.

### **Esteve Canadell i Quintana**

(Olot 1880 - Girona 1961).

Canonge des del 1921. Era també el vicari general. El comitè de Girona registrà el seu domicili i en fou desposseït perquè hi foren allotjades les monges Josefines. El 24 de setembre de 1936 ingressà al preventori, però poc després fou traslladat a l'asil de les Germanetes dels Pobres. El març de 1927, d'amagat, es dirigí a França i a l'Espanya franquista.

### **Francesc Franch i Vila**

(Besanó 1884 - Girona 1952).

Canonge des del 1923. Patia de la vista i no es va moure de casa, però fou interrogat pels milicians. Més endavant, i per tal de consultar un especialista, es traslladà a Barcelona, on s'amagà uns dies. Retornà a casa seva sense que sofrís persecució.

### **Rufino Noales Hernández**

(Oriola 1878 - 1937).

Canonge des del 1925. Acostumava a passar les vacances a Oriola, on el 24 de setembre de 1937 va patir un atac de cor.

### **Josep M. Carbó i Cuscó**

(Torrelles de Foix 1884 - Girona 1951).

Canonge des del 1926. El 30 de juliol de 1936 retornà a Girona, ja que el dia 19 era a Sant Miquel de Campmajor.

S'amagà a Sant Hilari Sacalm, on va residir fins el 4 de juny de 1937, que anà a viure a Parlavà. Retornà a Girona el primer de gener de 1938. A casa seva va observar que hi mancava la biblioteca i mobiliari del despatx.

### **Domènec Campmol i Freixanet**

(Cistella 1880 - Girona 1949).

Canonge des del 1926. Va traspasar la frontera i s'establí a Perpinyà, on exercí de professor al seminari i de capellà a la Clinique des Platanes(6). Protegí també els seminaristes i capellans que volien dirigir-se a l'Espanya franquista. Fou l'intermediari del bisbe Cartaña per comunicar-se amb la diòcesi. No retornà a Girona fins al 1939.

### **Josep Costa i Vives**

(Olot 1881 - Girona 1948).

Lectoral des del 1928. Era també secretari de cambra del bisbat. Fou detingut el 4 d'agost de 1936 i ingressat al preventori.

El 7 de gener de 1937 passà a l'asil de les Germanetes dels Pobres, on va hostatjar-se fins al 1939. Atesa l'absència del bisbe i del vicari general, assumí el govern de la diòcesi.

Va mantenir contacte amb el P. Torrent, responsable de la diòcesi de Barcelona, i amb Salvador Rial, vicari del cardenal Vidal i Barraquer(7).

### Hermenegild Planadecursach i Deu

(Riudaura 1877 - Girona 1946).

Canonge des del 1934. Fins al 24 de setembre de 1936 va viure a la seva residència habitual. En aquella data es traslladà a Cassà de la Selva, on va estar-se fins a la fi de la guerra.

### Santiago Estebanell i Suriñach

(Valls 1868 - Girona 1940).

Canonge des del 1935. El juliol de 1936 era a Madrid per tramitar afers de la diòcesi de Màlaga. El 10 d'agost de 1936 fou detingut a l'estació de València. Va haver de pujar al cotxe dels milicians, els quals, a dos quarts de dotze de la nit, el portaren a la plaça de toros. Com que la documentació era correcta, un tinent de l'exèrcit l'acompanyà a un hotel, des d'on l'endemà retornà a Madrid. El desembre de 1936 anà a Múrcia, i el 1937 ingressà a l'asil de les Germanetes dels Pobres de Lorca, on actuà de porter fins al 1939.

### Balanç final

Les vicissituds que hagueren de patir els canonges de la seu gironina durant la guerra civil foren diverses i diferents, però s'emmarquen totes en el context advers de què va ser víctima l'Església catòlica de casa nostra en un període que evolucionà des de la persecució implacable a la tolerància limitada.

A nivell del bisbat, les xifres són ben explícites: dels 900 sacerdots que hi havia el 1936, 195 foren immolats en les accions violentes desfermades aquells dies, sobretot durant els tres primers mesos. La proporció és de l'ordre del 21%, xifra que va ser superada encara a les diòcesis de Lleida (65 %), Tortosa (61 %), Vic (27 %) i Barcelona (22 %).

A la ciutat de Girona, en particular, les proporcions van ser unes altres. Hi residien uns 115 clergues, i els assassinats foren sis.

I és que aquella persecució resultà força més cruenta en els medis rurals, on hi havia hagut un control social més directe de l'Església i una facilitat d'actuació per als grups revolucionaris. Per això els sacerdots abatuts –més que altes jerarquies de l'església diocesana– foren els de poble, que tingueren també més dificultats per escapar de la tempesta. Per això, igualment els canonges de la catedral –llevat d'un que morí de mort natural el 1937– pogueren superar els temps difícils i reintegrar-se plenament al seu lloc el 1939, quan començà una altra repressió –la dels guanyadors de la guerra civil–, tant o més cruenta que la que havien sofert els derrotats el 1936.

Josep Clara és historiador.



Façana de la Catedral de Girona, l'any 1936.

### Notes:

1. CLARA, J. «El Capítol de Girona i la Segona República», dins *Anuari 1988 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. Tarragona, 1990. Pàg. 59-73.
2. Per resseguir la vida dels canonges durant la guerra tenim en compte la ressenya de Josep Morera inclosa a les Actes Capitulars de 1935-40 i altres notícies.
3. Arxiu Municipal de Girona, Correspondència 1936-37.
4. MUNTANYOLA R. Vidal i Barraquer, *el cardenal de la paz*. Laia. Barcelona, 1974. Pàg. 358, 362 i 402.
5. Bosch-Gimpera se'n fa ressò: «Cal esmentar especialment el cas del doctor Morera de Girona i dels altres clergues allí reclosos. Foren empresonats els primers dies de la revolució, però sortosament un dels funcionaris nomenats pel Comitè era un vell anarquista honorable i humà que alleugerí, fins allà on va poder, la situació dels presos i el qual jo vaig nomenar oficial de presons [...]. Per alleugerir-los la captivitat, els encarregà feines per a les quals estaven especialment capacitats: al doctor Morera i a d'altres, tots els matins, els enviava a la catedral, on podien treballar al seu arxiu...». (BOSCH-GIMPERA, P. *Memòries*. Edicions 62. Barcelona, 1980. Pàg. 257). L'anarquista al·ludit era Esteve Artigas i Galceran (l'Escala 1889 - Toès 1943).
6. CLARA, J. *El bisbe de Girona davant la guerra d'Espanya (1936-1939)*. Gòthia. Girona, 1993. Pàg. 86.
7. RAGUER, H. *Salvador Rial, viari del cardenal de la pau*. Publicacions de l'Abadia. Montserrat, 1993. Pàg. 159 i 218; i MANENT, A. i RAVENTÓS J. *L'Església clandestina a Catalunya durant la guerra civil (1936-1939)*. Publicacions de l'Abadia. Montserrat, 1984. Pàg. 222-224 i 231.